

Suomi, Aasia ja kansainvälinen yhteistyö

Opetusministeriön Aasia-toimintaohjelma

Opetusministeriön julkaisuja 2006:9

Suomi, Aasia ja kansainvälinen yhteistyö

Opetusministeriön Aasia-toimintaohjelma

Opetusministeriön julkaisuja 2006:9

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet
Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto / Utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen
PL / PB 29, 00023 Valtioneuvosto / Statsrådet
<http://www.minedu.fi>

<http://www.minedu.fi/julkaisut/index.fi>

Taitto / Ombrytning: Teija Metsänperä
Yliopistopaino / Universitetstryckeriet, Helsinki, 2006

ISBN 952-485-111-3 (nid.)
ISBN 952-485-112-1 (PDF)
ISSN 1458-8110

Opetusministeriön julkaisuja / Undervisningsministeriets publikationer 2006:9

Esipuhe

Opetusministeriön toimialan yhdeksi strategiseksi avainalueeksi on määritelty kansainvälistyminen. Painopisteiden asettamiseen vaikuttaa voimakkaasti globalisaatiokehitys, joka määrittää ja muuttaa kansainvälistymisen maailmaa ja luo uusia haasteita tutkimukselle, koulutukselle, kulttuurille ja liikkuvuudelle. Aasian kasvukeskusten merkitys maailmassa lisääntyy ja panostukset tutkimukseen ja koulutukseen lisääntyvät talouskasvun myötä.

Opetusministeriön toimialan Aasia-osaamisen ja Aasian maiden kanssa tehtävän yhteistyön kehittäminen on syytä nostaa tärkeäksi painopisteeksi. Opetusministeriön Aasia-ohjelmalla jatketaan kansainvälistymistä, joka on keskeinen tavoite korkeakoulujen toiminnan ja koko tutkimusjärjestelmän kehittämisessä. Kulttuurin tuntemus ja kasvava kulttuurinen kansainvälinen vuorovaikutus on kehityssuunta, jonka vahvistaminen luo pohjaa myös muiden alojen yhteistyön kehitykselle.

Aasia-ohjelman yleiseksi tavoitteeksi on määritelty Suomen aseman ja näkyvyyden parantaminen globaalissa kilpailussa kiinnostavana ja luotettavana yhteistyökumppanina ja maana, jolla on hyvät edellytykset harjoittaa kansainvälisesti korkeatasoista tutkimus-, koulutus- ja kulttuuriyhteistyötä Aasiassa. Tavoitteen saavuttamiseksi ohjelmaan on otettu yhteisiin strategiaan lähtökohtiin pohjautuvat seitsemän toimenpidekokonaisuutta, joilla priorisoidaan opetusministeriön toiminnalliset tavoitteet. Aasia-ohjelman alueellinen painotus on Itä- ja Kaakkois-Aasiassa ja Intiassa.

Opetusministeriön Aasia-toimintaohjelma ”Suomi, Aasia ja kansainvälinen yhteistyö” on valmisteltu 1.3.2005 asetetussa ohjelmaryhmässä, jonka puheenjohtajana on toiminut neuvotteleva virkamies Jaana Palojärvi ja jäsenenä erityisasiantuntija Kimmo Aulake, yli-tarkastaja Sirkka-Leena Hörkkö, neuvotteleva virkamies Risto Kivelä ja opetusneuvos Heidi Kuusi. Neuvotteleva virkamies Hannele Koivunen on toiminut Aasia-ryhmässä kulttuurin asiantuntijana. Ohjelmatyöstä vastaava ryhmä toimii samalla Suomen EU-

puheenjohtajuuskaudella pidettävän ASEM 6 -huippukokouksen valmisteluryhmänä. Työryhmän jäsenistä ylitarkastaja Sirkka-Leena Hörkkö on toiminut Aasia-ohjelman asiantuntijasihteerinä ja opetusneuvos Heidi Kuusi ASEM-huippukokouksen valmistelun asiantuntijasihteerinä. Ryhmää ovat avustaneet suunnittelijat Hanna Heikkilä, Liisa Männistö ja Suvipäivikki Mikola.

Ohjelman valmistelun taustaksi toteutettiin asiantuntijaseminaari 6.6.2005 ja syksyn aikana kuultiin korkeakoulutuksen, tutkimuksen ja tutkijankoulutuksen sekä kulttuurin asiantuntijoita. Asiantuntijatapaamisiin osallistuneiden ja muiden kuultujen asiantuntijoiden luettelo on ohjelman liitteenä. Ohjelmatyön tausta-aineistoa on koottu internet-sivulle *www.minedu.fi*.

Helsingissä 20. maaliskuuta 2006

Markku Linna
Kansliapäällikkö

Förord

Internationaliseringen har angivits som ett strategiskt nyckelområde inom undervisningsministeriets sektor. Vilka fokuseringar som gäller påverkas i stor utsträckning av globaliseringsutvecklingen, som anger ramarna och medför ändringar i internationaliseringen och skapar nya utmaningar för forskningen, utbildningen, kulturen och rörligheten. Tillväxtcentren i Asien får ökad betydelse i världen och satsningarna på forskning och utbildning ökar till följd av den ekonomiska tillväxten.

Arbetet för att utveckla kunskapen om Asien och samarbetet med de asiatiska länderna bör lyftas fram som en viktig fokusering inom undervisningsministeriets sektor. I och med undervisningsministeriets Asienprogram fortsätts internationaliseringen, som är ett viktigt mål vid utvecklingen av verksamheten i högskolorna och av hela forskningssystemet. Kulturkännedom och en växande internationell kulturell interaktion är en utvecklingstrend som när den förstärks skapar grunden för ökat samarbete också med andra branscher.

Ett allmänt mål för Asienprogrammet är att förbättra Finlands ställning och synlighet i den globala konkurrensen. Finland skall uppfattas som en intressant och tillförlitlig samarbetspartner och som ett land med goda förutsättningar att bedriva ett ur internationell synpunkt högklassigt forsknings-, utbildnings- och kultursamarbete i Asien. För att detta mål skall nås har man i programmet tagit in sjuåtgärdshelheter, baserade på gemensamma strategiska utgångspunkter, där undervisningsministeriets mål för verksamheten prioriteras. Geografiskt är Asienprogrammet inriktat på Ost- och Sydostasien och Indien.

Undervisningsministeriets åtgärdsprogram för Asien "Finland, Asien och det internationella samarbetet" har utarbetats i en programgrupp som tillsattes den 1 mars 2005. Ordförande i gruppen var konsultative tjänstemannen Jaana Palojärvi och medlemmar specialsakkunnig Kimmo Aulake, överinspektör Sirkka-Leena Hörkkö, konsultative tjänstemannen Risto Kivelä och undervisningsrådet Heidi Kuusi. Konsultative tjänste-

mannen Hannele Koivunen har varit sakkunnig i kulturfrågor. Den grupp som svarar för programarbetet förbereder samtidigt toppmötet ASEM 6, som hålls under Finlands EU-ordförandeskap. Av arbetsgruppens medlemmar har överinspektör Sirkka-Leena Hörkkö varit sakkunnigsekreterare för Asienprogrammet medan undervisningsrådet Heidi Kuusi varit sakkunnigsekreterare vid förberedelserna inför ASEM-toppmötet. Gruppen har assisterats av planerarna Hanna Heikkilä, Liisa Männistö och Suvipäivikki Mikola.

Beredningen av programmet föregicks av ett sakkunnigseminarium den 6 juni 2005 och under hösten hördes sakkunniga inom högskoleutbildning, forskning och forskarutbildning samt kultur. En förteckning över de sakkunniga som deltagit i sakkunnigmöten och över andra sakkunniga som hörts finns som bilaga till programmet. Det bakgrundsmaterial som använts i programarbetet finns samlat på webbplatsen www.minedu.fi

Helsingfors den 20 mars 2006

Markku Linna
Kanslichef

Sisältö

Esipuhe	3
Förord	5
1 Toimintaohjelman lähtökohdat	8
2 Ohjelman toimenpidekokonaisuudet	12
2.1 Tutkimus- ja tutkijankoulutus	12
2.2 Koulutus	15
2.3 Kulttuuri	18
2.4 Liikkuvuus ja kansainvälinen vuorovaikutus	20
2.5 Kielet	20
2.6 Läsnäolo Aasiassa	21
2.7 Yhteistyön sopimus pohja	22
3 Aasia-ohjelman taloudelliset vaikutukset	24

1 Toimintaohjelman lähtökohdat

Kovenevan globaalin kilpailun oloissa tieteelliset, teknologiset ja yritystoiminnan intressit suuntautuvat kaikkialle maailmaan, Euroopan rinnalla myös sen ulkopuolisiin johtaviin ja vahvasti nouseviin keskuksiin ja markkina-alueisiin. Monet nopeasti kehittyvät Aasian maat tarjoavat suuren potentiaalin, jonka hyödyntämiseen myös suomalaisten korkeakoulujen, tutkimuslaitosten, kulttuurialan ja muiden toimijoiden on tärkeää kansainvälisessä yhteistyössään suuntautua.

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälistyminen on nostettu keskeiseksi tavoitteeksi kaikissa viimeisimmissä kansallisissa Suomen kilpailukykyä pohtineissa selvityksissä ja toimenpideohjelmissa. Suomen on jatkossakin vahvistettava korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälistä kilpailukykyä osana yleistä taloudellista kilpailukykyään. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman 2003–2008 asettaman kansainvälistymisen ja kansainvälisten yhteistyöverkkojen vahvistamisen tavoitteet ja valtioneuvoston 7.4.2005 periaatepäätös ja sen toimeenpano julkisen tutkimusjärjestelmän kehittämisestä edellyttävät käytännössä myös Aasian maiden kanssa tehtävän yhteistyön tarjoaman potentiaalin hyödyntämistä. Valtioneuvoston päätöksessä on otettu huomioon valtion tiede- ja teknologianeuvoston selvitysten ohella myös valtioneuvoston globalisaation kehitystä koskevat esitykset.

Kulttuuripolitiikan alalla globalisaation haasteisiin ja sen tarjoamiin mahdollisuuksiin vastaamisen tavoitteeksi on perinteisen kulttuurivaihdon kehittämisen rinnalla asetettu kulttuurin tuotannon, jakelun ja viennin kehittäminen ja kansallisen kulttuuriviennin asiantuntijuuden, yrittäjyyden ja vientiverkostojen lisääminen. Kulttuurivientiohjelma on osa hallituksen globalisaatiostrategiaa. Vientimahdollisuudet ja kilpailukyyn kohentuminen kulttuurin toimialalla on yksi hallituksen taide- ja kulttuuripolitiikan vaikuttavuustavoitteista. Myös kulttuurisen moninaisuuden suojeleminen ja edistäminen ovat nousseet merkittäväksi monenkeskisen kulttuuripolitiikan teemaksi. Tämän prosessin ensimmäinen kulminaatiopiste oli Unescossa vuonna 2005 solmittu yleissopimus kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuden suojelemisesta ja edistämisestä.

Aasia-yhteistyö avaa uusia mahdollisuuksia innovaatiotoiminnan osaamispääoman vahvistamiselle ja yhteistyön hyödyntämiselle tutkimuksen ja koulutuksen sekä luovan kulttuurin roolien kansainvälistymisen kautta.

Kilpailukykynekökulman rinnalla kehittämishaasteet kohdistuvat myös kulttuurisen ja sosiaalisen ulottuvuuden suuntaan. Globaalit mahdollisuudet ja uhat koskettavat niin kehittyneitä kuin kehitysmaitakin. Aasian alueelle ominainen voimakas yhteiskunnallinen muutos vaikuttaa maailmanlaajuisesti. Oikein suunnattu kulttuuri-, koulutus- ja tutkimusyhteistyö tukee

maiden välistä ja sisäistä eriarvoisuuden vähenemistä. Globalisaation hyötyjen tasaisempi jakautuminen on myös Suomen edun mukaista.

Palvelukaupan yleinen kasvu ja sen vapauttaminen erityisesti Maailman kauppajärjestön WTO:n piirissä muodostavat merkittäviä mahdollisuuksia ja haasteita opetusministeriön hallinnonalalle. Toisaalta palvelukaupan kasvu mm. koulutus-, audiovisuaalis- ja kulttuuripalveluiden osalta tarjoaa suomalaisille ko. palveluille ja niiden viejille uusia mahdollisuuksia myös Aasiassa. Toisaalta Suomi, samoin kuin EY ja sen muut jäsenmaat, on suhtautunut varauksellisesti kauppapoliittisen sääntelyn ulottamiseen näille aloille niiden ominaispiirteiden johdosta. Muutamat Aasian maat, erityisesti Japani ja Etelä-Korea, näyttävät kannattavan kauppapoliittisen sääntelyn ulottamista entistä enemmän myös koulutus- ja kulttuuripalveluihin. On Suomen ja opetusministeriön etujen mukaista lisätä vuoropuhelua Aasian maiden kanssa myös kansallisen koulutus- ja kulttuuripoliittisen sääntelyn ja niitä sivuavan kauppapoliittisen sääntelyn suhteista ja tavoitteista.

Aasia-yhteistyötä ja Aasian tuntemusta kehitettäessä on tärkeää löytää oikeita painotuksia alueellisesti. Aasia ei alueena ole yhtenäinen ja siihen kuuluvat maat ovat keskenään erilaisia. Maiden kulttuurit eroavat voimakkaasti Euroopan kulttuuriperinnöstä. Yhteiskuntien kehitysvaiheen perusteella useat maat luokitellaan

edelleen kehitysmäiksi ja vahvimpienkin talouskasvun maiden oloissa vaihtelu rikkauden ja köyhyyden välillä on suuri. Maantieteellinen kokonaisuus sellaisenaan ei tarjoakaan mielekästä tarkastelupohjaa. Nykypäivänä Aasia jäsenyyttä paremminkin geopolittisena ja geokonomisena alueena. Keskeisinä kriteereinä voidaan pitää identifioitumista Aasia-nimen alle julkisessa keskustelussa, institutionalisoituvaa alueellista yhteistyötä sekä sitä kulttuurin, historian ja kielellisen tietämyksen kirjoja, jota alueen tutkimuksessa, opetuksessa ja käytännön yhteistyössä tarvitaan. Aasia on käytännössä tapana jakaa Etelä-Aasiaan ja Itä-Aasiaan, ja lisäksi Itä-Aasian katsotaan usein nykykeskustelussa koostuvan Koillis- ja Kaakkois-Aasiasta. Venäjän euraasialainen identiteetti on alueellisesti tärkeä ulottuvuus Aasia-yhteistyössä. Venäjä-yhteistyö on ollut opetusministeriön toiminnassa painopisteenä jo pitkään ja sitä toteutetaan erillisen Venäjä-ohjelman pohjalta.

Aasian maiden taloudellinen ja poliittinen nousu kasvattaa myös Euroopan ja Aasian välisen ymmärryksen, yhteistyön kehittämisen ja uusien mahdollisuuksien tunnistamisen tarvetta. Euroopan unionin keskeisimmässä kehittämissstrategiassa, Lissabonin strategiassa, koulutuksen ja tutkimuksen merkitys maanosan taloudellisen ja sosiaalisen kilpailukyvyen kehittämässä on nostettu tärkeälle sijalle ja investoinnit inhimilliseen pääomaan kasvattavat merkitystään.

Euroopan unionin lisääntyvä kiinnostus Aasia-yhteistyöhön sopimus pohjaisena, tutkimus- ja koulutusyhteistyötä tukevia rahoitusohjelmia avaten ja ASEM -prosessin (The Asia-Europe Meeting) yhteistyön vakiintumista ja syvenemistä tukien edistää yhteistyön edellytysten parantumista myös jäsenmaiden toiminnalle.

EU:n komissio hyväksyi vuonna 2001 uuden laaja-alaisen Aasia-strategian ”Europe and Asia: A Strategic Framework for Enhanced Partnership”, jonka tavoitteena on vahvistaa EU:n läsnäoloa Aasiassa. Strategia sisältää konkreettisia ehdotuksia EU:n ja Aasian välisen suhteiden parantamiseksi useilla toiminta-aloilla. EU:n koulutus- ja tutkimus-ohjelmia on avattu myös kolmansien maiden osallistumiselle ja erillisiä puitesopimuksia laaditaan myös muun muassa Kiinan ja Intian kanssa.

Laaja-alaista yhteistyötä eri aloilla on myös vuonna 1996 perustetussa ASEMissa (Asia-Europe Meeting) ja ASEFissa (Asia-Europe Foundation). ASEM on epävirallinen yhteistyöprosessi, jonka tarkoituksena on vahvistaa Euroopan ja Aasian välisiä suhteita.¹ ASEMissa käsitellään poliittisia, taloudellisia ja kulttuurisia kysymyksiä (ASEMin kolme pilaria). Huippukokouksia, joihin osallistuvat valtion päämiehet, pidetään joka toinen vuosi. Lisäksi järjestetään muita ministerikokouksia ja korkea tason virkamiestapaamisia. Toistaiseksi on järjestetty kaksi ASEMin kulttuuriministerikokousta ja yksi tiede- ja teknologiaministerikokous. ASEM-prosessi voi alueellisten ulottuvuuksiensa kautta vauhdittaa myös hyvin edistyneen kulttuuriyhteistyön pilariin kuuluvan korkeakoulutuksen osalta eurooppalais-aasialaisten korkeakoulutuksen markkinoiden kehittymistä. ASEMin kuudes huippukokous pidetään Helsingissä 10.–11.9.2006. Opetusministeriö toimii kansallisena asiantuntijaministeriönä kulttuuripilarin yhteistyöalueiden määrittelyssä ja toiminnan kehittämisessä.

ASEF on vuonna 1997 Singaporeen perustettu yksityinen säätiö, jonka tavoitteena on lisätä keskinäistä yhteisymmärrystä, edistää vuoropuhelua ja luoda pysyviä verkostoja. Vapaaehtoisrahoituksella toimiva ASEF on ASEMin ainoa konkreettinen laitos ja se toteuttaa käytännössä ASEMin kolmatta pilaria. ASEF on toistaiseksi toteuttanut noin 300 projektia, joihin on osallistunut yli 15.000 henkilöä Euroopasta ja Aasiasta. ASEFin hyödyntämismahdollisuuksia käsitellään ohjelman koulutuksen ja kulttuurin toimenpidekokonaisuuksissa.

Opetusministeriön Aasia-toimintaohjelman yleinen tavoite on luoda strateginen viitekehys, joka ohjaa Aasian maiden kanssa tehtävää yhteistoimintaa. Ohjelman lähtökohtina on parantaa Suomen asemaa ja näkyvyyttä globaalissa kilpailussa kansainvälisesti kiinnostavana ja luotettavana yhteistyökumppanina ja Aasian tuntemuksen maana, jolla on hyvät edellytykset harjoittaa kansainvälisesti korkeatasoisista ja kaikkia osapuolia hyödyttävää tutkimus-, koulutus- ja kulttuuriyhteistyötä Aasiassa.

¹ ASEMin jäsenmaat ovat EU:n jäsenmaiden lisäksi Japani, Kiina, Etelä-Korea, Indonesia, Filippiinit, Brunei, Malesia, Singapore, Thaimaa, Vietnam, Burma/Myanmar, Laos ja Kambodja

Opetusministeriön toimialalla koulutuksen, tieteen ja kulttuurin asiantuntemus muodostaa yhteiseen tasa-arvon ja luovuuden arvopohjaan kiinnittyneen laajan kokonaisuuden. Aasia-yhteistyötä kehitettäessä tutkimuksen, koulutuksen ja kulttuurin raja- ja leikkauspinnat ovat tärkeitä ja tarjoavat uusia toiminnallisia ja sisällöllisiä lähtökohtia yhteistyölle.

Kulttuuridialogin merkitys on yhä kasvava vuorovaikutuksen, ymmärryksen ja suvaitsevaisuuden lisäämiseksi myös aasialaisten ja eurooppalaisten kulttuurien kesken. Tieteen ja koulutuksen ja kulttuurin toimijoilla on hyvät edellytykset osallistua dialogiin asiantuntijoina aktiivisesti, monipuolisesti ja laaja-alaisesti, myös mediaa ja uskontokuntien välistä kehitystä koskien.

Alueellisesti toimenpiteitä suunnataan erityisesti Itä-Aasian ja Etelä-Aasian maihin, joista Kiinan, Japanin, Etelä-Korean ja Intian vetovoima kansainvälisesti on vahvaa. Suomelle tärkeitä yhteistyömaita ovat myös Singapore, Thaimaa, Vietnam, Malesia ja Indonesia. Muidenkin Aasian maiden kehitystä on tärkeää seurata uusien yhteistyömahdollisuuksien avautumisen löytämiseksi. Yhtymäkohdat Venäjä-yhteistyöhön otetaan huomioon yhteistyöverkostoja luotaessa.

Lähtökohdaksi Aasia-yhteistyössä otetaan korkea laatu ja eettisen tason turvaaminen. Koulutus- ja tutkimusyhteistyön korkean laadun turvaaminen tapahtuu tieteellisten sisältöjen arviointien perusteella ja opetuksen osalta kansainvälisten laatujärjestelmien kehitystyön ja käyttöönoton kautta.

Kansainvälisiin haasteisiin vastaaminen Aasia-yhteistyössä edellyttää opetusministeriöltä ja sen hallinnonalan toimijoilta strategisesti hyvin suunnattuja toimenpiteitä, jotka perustuvat korkeatasoiseen asiantuntemukseen ja ajantasaiseen tietoon aasialaisten kumppanimaiden kehityksestä. Tavoitteeseen pääseminen edellyttää toimenpiteitä Aasian-tuntemuksen kasvattamiseksi Suomessa ja yhteyksien lisäämistä kumppanimaihin myös opetusministeriön omassa toiminnassa edellytysten luomiseksi korkeakoulujen ja kulttuuritoimijoiden työlle.

Aasialaiset maat ja kulttuurit eroavat huomattavasti toisistaan ja Euroopan maista eikä aasialaisia yhteiskuntia ja kulttuureita yleisesti tunneta Suomessa kovinkaan hyvin. Opetusministeriö pitää perusedellytyksenä Suomessa tulokselliselle ja laadukkaalle vastavuoroiselle Aasia-yhteistyölle riittävää kulttuurin ja kulttuurierojen ja Aasian yhteiskuntien tuntemuksen lisäämistä koulutuksen, tutkimuksen ja kulttuurin keinoin.

Hyvään yhteistyöhön perustuva toimintatapa on erityisen tärkeä pienen maan kilpailutekijä ja perusedellytys tulokselliselle kansainvälistymisstrategialle. Aasia-yhteistyön kehittämisen lähtökohtana opetusministeriö pitää suomalaisten korkeakoulujen, kulttuuriorganisaatioiden ja keskeisten sidosryhmien toimintatapojen muuttamista yksittäisistä yhden toimijan toimista tehokkaamman yhteistyön ja kansainvälisen verkostoitumisen pohjalle.

Yhteistyöhön perustuvia toimintamuotoja tulee ottaa käyttöön paremman vaikuttavuuden ja näkyvyyden lisäämiseksi kotimaisten toimijoiden kesken. Lisäksi on hyödynnettävä pohjoismaista yhteistyötä ja osallistuttava aktiivisesti EU:n yhteistyöohjelmiin sekä vaikuttettava tutkimuksen, koulutuksen ja kulttuurin voimavarojen lisäämiseen ja kohdentamiseen EU:ssa.

Suomen on yhteistyön toimintakulttuurissa panostettava voimakkaasti myös profiloitumiseen omana maanaan ja kulttuurinaan. Suomella on hyvä maine Aasiassa ja omaleimainen kulttuuri, korkeatasoiset ja toimivat koulutus-, tutkimus- ja innovaatiojärjestelmät, maan turvallisuus, korruption olemattomuus ja luottamukseen pohjaava toimintakulttuuri sekä luonto ovat tärkeitä Suomen vahvuuksia ja vetovoimatekijöitä, joita on kyettävä tuomaan entistä paremmin esille.

Yhteistyön vastavuoroisuus edellyttää, että Suomen tuntemusta ja tietoa suomalaisesta osaamisesta, koulutus- ja tutkimusjärjestelmästä ja kulttuurista välitetään tehokkaasti tärkeille kumppanimaille Aasiassa ja kehitetään tiedonvälityksen muotoja osana yhteistyötä.

Paikallisen tason henkilökohtaiset, epäviralliset kontaktit ja kielitaito ovat avaintekijöitä Aasian toiminnassa. Tutkijat, opiskelijat, taiteilijat ja muut toimijat Aasian maista Suomessa ovat tärkeä resurssi.

Aasia-yhteistyön tueksi tarvitaan hyviä edellytyksiä osallistua ja hyödyntää Aasian maiden avautuvia yhteistyömarkkinoita myös läsnäolon mahdollisuuksia ja muotoja parantamalla. Tämän kehitystyön tulee perustua kevyiden ja joustavien rakenteiden ja organisoitumisen pohjalle ja myös eri hallinnonalojen toimenpiteiden yhteiseen hyödyntämiseen.

Ohjelman periaatteellisiin lähtökohtiin perustuvat toimintakokonaisuudet on esitetty luvussa 2. Niillä priorisoidaan opetusministeriön toiminnalliset tavoitteet Aasian tuntemuksen ja Aasia-yhteistyön kehittämiseksi.

2 Ohjelman toimenpidekokonaisuudet

2.1 Tutkimus- ja tutkijankoulutus

Tieteellisessä tutkimuksessa sekä tutkijoiden, tutkimusorganisaatioiden että tutkimuksen rahoittajien kilpailukyvyyn merkitys kansainvälisessä yhteistyössä kasvaa. Tutkimustoiminnalle asettavat monenlaisia uusia haasteita eurooppalaisen tutkimusalueen (European Research Area, ERA) muotoutuminen ja kansainvälistymiseen vaikuttava globalisaatiokehitys. Nopeasti kehittyvät maat Aasiassa ovat nousemassa Euroopan rinnalle ja jopa ohi. Aasian maiden panostukset tutkimus- ja koulutustoimintaan kasvavat talouskasvun myötä. Kiina on merkittävin nousija; vuosina 1991–2002 Kiinan T&K panostus kasvoi reaaliarvoltaan keskimäärin 15.2 prosenttia vuodessa. Jos Kiinan nopea kehitys jatkuu, se ohittaisi tutkimuspanostuksessa EU-maat absoluuttisin luvuin vuoteen 2010 mennessä. Myös mm. Intian ja Singaporen hallitukset ovat lisäämässä voimakkaasti panostuksiaan ja on odotettavissa, että talouskasvun myötä sama kehityskulku etenee muissakin maissa. Tähän kehitykseen halutaan Suomessa vastata julkisen tutkimusjärjestelmän rakenteita kehittämällä ja korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja tutkimuksen rahoittajien toimilla ja kansainvälistä yhteistyötä lisäämällä. Itse tutkimustyön luonteeseen vaikuttavina muutoksina edistetään tutkijanuran ammattimaistumista, yhteistyötä ja verkottumista ja suurempien yksiköiden ja infrastruktuureiden tutkimusympäristöjä.

Tutkimuksen jo itsessään kansainvälinen toimintatapa on viime vuosina edelleen syventynyt. Tutkimushankkeita, huippuyksiköitä, tutkimusohjelmia, tutkijoiden liikkuvuuden tukemista ja tutkimusvirkoja koskevat päätökset perustuvat enimmäkseen kansainvälisten asiantuntijoiden lausuntoihin ja hankkeet toteutuvat usein kansainvälisessä yhteistyössä. Tutkijoiden omat verkostot perustuvat laajoihin kansainvälisiin kontakteihin, jotka tukevat tieteenalojen kansainväliseen tasoon pohjautuvan tutkimustyön edellytyksiä.

Suomalaisten osallistuminen ja aktiivisuus tutkimusyhteistyöhön aasialaisten maiden yliopistojen ja tutkimuslaitosten kanssa on viime vuosina joillakin aloilla edennyt, mutta kokonaisuutena yhteistyö on vähäistä ja hajanaista. Myös Aasiaan kohdistuva tutkimus on Suomessa hajanaista ja tieteellisen jatkokoulutuksen saaneiden asiantuntijoiden määrä on pieni. OECD:n tilastot osoittavat, että ulkomaisten tohtoriopiskelijoiden määrä Suomessa on edelleen vertailumaiden alhaisimpia. Suomen Akatemian kahdenvälisen sopimusten vaihtotilastojen mukaan vuonna 2004 oli vaihdossa olleiden tutkijoiden määrä Aasian maissa vain 24. Liikkuvuutta tapahtuu myös tutkimushankkeiden ja -ohjelmien yhteydessä, mutta määrä jää silti alhaiseksi.

Ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehitystoiminta on muutaman viime vuoden aikana edistynyt yhteistyössä alueellisen elinkeinoelämän ja yliopistojen kanssa. T&K-toiminta painottuu teollisuuden sekä liike- ja palvelutoiminnan innovaatioiden tukemiseen. Samalla kansainvälisiä yhteyksiä T&K-toiminnan kehittämiseksi on avattu jonkin verran erityisesti niiden korkeakoulujen kanssa, joiden kanssa opiskelija- ja opettajavaihtoa on harjoitettu jo tuloksellisesti.

Suomen Akatemia on keskeisenä tutkimuksen rahoittajana lähtenyt kehittämään aktiivisesti Aasian maiden kanssa toteutettavan tutkimuksen perusedellytyksiä. Akatemia on määritellyt kansainvälisen rahoittajayhteistyön tavoitteiksi luoda mahdollisuuksia suomalaisille tutkijoille korkeatasoiseen kansainväliseen yhteistyöhön ja suomalaisen korkeatasoisen tutkimuksen näkyvyyden ja houkuttelevuuden lisäämisen. Akatemia edistää toimenpiteillään Aasian maiden kanssa tapahtuvaa tutkijaliikkuvuutta ja tutkijankoulutusta, yhteishankkeita ja tutkimusohjelmia, huippuyksiköi-

den välistä yhteistyötä ja järjestää yhteisseminaareja sekä edistää suomalaisten tutkijoiden osallistumista kansainvälisten organisaatioiden ja yhteistyöverkostojen toimintaan.

Akatemian toimin pyritään yhdessä kansainvälisten rahoittajakumppanien kanssa löytämään molempien maiden tutkijoita kiinnostavan yhteistyön aihealueet ja korostetaan tutkijalähtöistä yhteistyötä (win-win-tilanne). Akatemia on toteuttanut tavoitteitaan Aasian maiden kanssa kahdenvälisiä sopimuksia solmimalla, joihin sisältyy korkeatasoisen tutkimuksen tukemiseen tarvittavia instrumentteja. Akatemian strateginen valinta panostaa Aasian maihin on suunnannut toiminnan syventämistä pääasiassa Japanin, Kiinan ja Intian kanssa tapahtuvana, mutta tutkijanvaihtoa toteutetaan laajemminkin.

Esimerkkeinä Akatemian ja National Natural Science Foundation of China'n rahoituksella tapahtuvasta tutkimusyhteistyöstä voidaan mainita luonnontieteiden alalla käynnistynyt huippuyksikköohjelma populaatiobiologian, metsäntutkimuksen, signaalinkäsittelyn ja kemiantekniikan aloilla sekä Akatemian neurotieteen tutkimusohjelma vuoteen 2009. Ohjelma kattaa keskeiset neurotutkimuksen alueet molekyyli- ja solubiologiasta psykologiaan ja neurofilosofiaan. Intian kanssa on käynnistynyt tutkimusyhteistyö lääketieteellisessä biotekniikassa, rokotetutkimuksen, diagnostiikan ja lääkekehityksen tutkimusohjelmalla. Akatemia ja Japan Society for the Promotion of Science toteuttavat kaikille tieteenaloille avointa kahdenvälistä Core-ohjelmaa, jonka tavoitteena on tukea pitkäjänteistä systemaattista tutkimusyhteistyötä sekä verkostojen syntymistä ja vahvistumista Suomen ja Japanin välillä.

Paitsi huippuyksikköyhteistyötä on tutkimusyhteistyötä useilla muillakin aloilla. Esimerkinomaisesti voidaan mainita seuraavat alat ja teemat: humanistis-yhteiskuntatieteellisillä aloilla sosiaalipolitiikka, väestön ikääntyminen, pohjoismainen hyvinvointivaltio, hyvä hallinto sekä vesi, ympäristö, energia, ICT, nanotiede ja liiketaloustiede.

Suomen Akatemialla on myös oma kehitystutkimuksen strategia, joka määrittelee kehitystutkimuksen ja tutkimusrahoituksen tavoitteet sekä Akatemian tutkimuspolitiikan ja -rahoituksen osana että suhteessa Suomen kehityspoliittiseen ohjelmaan.

Aasian maiden kehityksen tarjoamia mahdollisuuksia tulisi hyödyntää tehokkaasti. Tutkimuksen ja tutkijankoulutuksen osalta on panostettava yhteistyöhön Aasian maiden parhaiden korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kanssa. Vastavuoroiseen yhteistyöhön hakeudutaan myös kehitystutkimuksen piirissä. Suomalaisen Aasiaa koskevan tutkimustiedon kasvattamiseen sekä Aasian tuntemuksen ja asiantuntijoiden lisäämiseen panostetaan voimakkaasti tutkimuksen ja tutkijankoulutuksen keinoin.

Aasian suurilla tutkimus- ja koulutusmarkkinoilla panostetaan Suomen oman profiiliin ja vahvuuksien esille tuomiseen ja toteutetaan kilpailullisista syistä tehokkaita yhteistyöhön ja verkostoitumiseen perustuvia toimintatapoja. Suomen jäsenyyksien hyödyntämistä pohjoismaisissa, esim. Nordic Institute for Asian Studies (NIAS), ja eurooppalaisissa yhteistyöorganisaatioissa, esim. European Science Foundation, ESF, parannetaan sekä hyödynnetään aktiivisesti yliopisto- ja tutkijaverkostojen tarjoamat yhteistyön mahdollisuudet.

Yliopistojen ohjauksessa ja rahoituksessa painotetaan yhteistyösuhteiden lisäämistä korkeatasoisiin Aasian yliopistoihin ja tutkimuslaitoksiin siten, että valinnoissa keskitytään yliopistojen omien vahvuuksien ja profiloitumistavoitteiden mukaisesti ja myös aasialaisia yhteistyöyliopistoja kiinnostaviin teemoihin ja aloihin.

Korkeakoulujen t&k-toimintaa on perusteltua tukea myös Aasia-yhteistyössä entistä vahvemmalla rahoituksella ja määrätietoisilla korkeakoulujen ohjauksen toimenpiteillä. Toiminnan tulisi perustua koko korkeakoulusektorin yhteistyöhön ja edistää ammattikorkeakoulujen alueellista t&k toimintaa.

EU:n 7. tutkimuksen puiteohjelma jatkaa 6. puiteohjelman EU:n ulkopuolisen tutkimusyhteistyön edellytysten vahvistamista kaikkien siihen sisältyvien ohjelmakokonaisuuksien osalta. Tutkijoiden ja tutkimusryhmien aktiivisuutta osallistua tulevaan EU:n 7. puiteohjelmaan (2007–2010) tuetaan hyödyntäen sen tarjoamat mahdollisuudet Aasia-yhteistyön vahvistamisessa tehostaen tutkijoita ja tutkimusryhmiä avustavaa korkeakoulujen tutkimushallintoa. Tutkijanuran kehittämistä ja liikkuvuutta korostavaa EU:n Marie Curie-ohjelmaa hyödynnetään Aasia-yhteistyössä.

Aasialaisten jatko-opiskelijoiden määrää lisätään ja mahdollisuuksia osallistua suomalaisiin tutkijakouluihin ja niiden koulutustoimintaan parannetaan kaikilla aloilla kansainvälistymistavoitteiden saavuttamiseksi.

Suomen Akatemia jatkaa ja toteuttaa yhteistyön kehittämistä sekä kotimaisten että aasialaisten rahoittajaorganisaatioiden kanssa kansainväliselle yhteistyölle asettamiensa tavoitteiden mukaisesti siten, että luodaan suomalaisille tutkijoille mahdollisuuksia korkeatasoiseen yhteistyöhön ja verkottumiseen.

Suomen Akatemia valmistelee yhdessä yliopistojen ja muiden sidosryhmien kesken Aasian maiden kanssa tapahtuvaa kansainvälistymistä tukevan monipuolisen tutkimus- ja toimintaohjelman toteutettavaksi vuoden 2007 aikana. Ohjelmassa priorisoidaan keskeiset yhteistyön teemat, määritellään toimintaprosessit ja siihen sisällytetään bilateraalin yhteistyön kautta löytyvien yhteisten tutkimusteemojen pohjalta hyviä tuloksia parhaiten ennakoiva tutkimushankekokonaisuus.

Aasian tuntemuksen kasvattamiseen Suomessa on edelleen panostettava voimakkaasti ja jatkettava Aasiaa koskevan monialaisen tutkimuksen ja tutkijankoulutuksen vahvistamista. Turun yliopistoon perustetun Itä-Aasian tutkimus- ja koulutuskeskuksen kokonaisvaltaiseen kehittämiseen opetusministeriön ja yliopiston kesken sitoudutaan ja jatketaan sen vahvistamista monitieteisenä ja kansainvälisenä Aasian tutkimuksen yksikkönä.

Turun yliopiston Aasia-yksikön toiminta-kokonaisuudessa panostetaan tutkimusprofiilin kehittämiseen ja keskuksen perusvoimavaroja vahvistetaan määräraikaisten tutkijan toimien perustamiseksi kauden 2007–2009 kuluessa portaittain kolmesta viiteen. Aasia-tutkimuksen profiilia tulee kehittää nyky-Aasian ajankohtaista muutosta ja sen historiallisia juuria ja kulttuureja koskevana monitieteisenä ja kansainvälisenä yhteistyönä.

Keskuksen tulee tästä lähtökohdasta kehittää myös omassa toiminnassaan alan tutkijakoulutusta ja toimia aktiivisesti valtakunnallisen Aasia-tutkijakoulun vastuuyksikkönä yliopistojen välisen yhteistyön lisäämiseksi.

Aasian maiden kanssa tehtävässä yhteistyössä lisätään jatkotutkinto-opiskelijoiden määrää kaikilla aloilla ja kasvatetaan Aasia-tutkijakoulu lähivuosina nykyisestä kuuden tohtoriopiskelijan koulusta paikkamäärältään kolminkertaiseksi.

Turun yliopiston Aasian koulutus- ja tutkimuskeskuksen kehityssuunnitelmassa tavoitteeksi asetettu Aasiaa koskevan tietopalvelutoiminnan kehittäminen turvataan tarvittavalla resursoinnilla.

2.2 Koulutus

Toimintaympäristön muutoksen keskeisiä globaaleja korkeakoulutuksen kehityspiirteitä ovat korkeakoulutuksen rajat ylittävän kysynnän kasvu, julkisten koulutusmenojen kasvun rajat, etä- ja virtuaaliopintojen kasvu informaatioteknologian käytön myötä ja koulutuksen kaupallistuminen. Globaaleihin koulutusmarkkinoihin liittyviä koulutuspoliittisista haasteita on monia. Merkittävimpiä kysymyksiä ovat koulutuksen laatuun ja tutkintojen tunnustamiseen, koulutuksen saatavuuteen ja tasa-arvoon, rahoituksen ja kustannusten jakautumiseen ja koulutuskapasiteetin luomiseen ja ylläpitämiseen liittyvät kysymykset.

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä huhtikuulta 2005 julkisen tutkimusjärjestelmän rakenteelliseksi kehittämiseksi todetaan, että kansainvälistä koulutustarjontaa kehitetään lisäämällä vieraskielistä perus- ja tutkijankoulutusta Suomessa, tuottamalla myös muissa maissa toteutettavia koulutusohjelmia ja parantamalla ulkomaalaisille suunnattuja palveluja.

Koulutuksen eetos Aasian alueella on vahva. Koulutus on paitsi valtiollinen strategia, myös syvällä siviiliyhteiskunnan arvoissa. Talouskasvu avaa etenevistä sosiaalisissa rakenteissa ylöspäin, ja koulutus on tähän pääasiallinen perusvaatimus. Yleisenä kehityspiirteenä voidaan todeta, että mitä korkeammalla eri Aasian maiden elintaso on, sitä määrätietoisempaa korkeakoulutuksen käyttö teknisen kehityksen ja talouskasvun hyväksi on. Japani, Etelä-Korea, Taiwan, Hong Kong ja Singapore toimivat näin hyvin selvästi. Erityisesti Kiinan ja Intian hallitukset ovat lähteneet nyt vahvistamaan kilpailukykyään koko koulutussektorinsa uudistamistyöllä ja panostuksilla kansainvälistymiseen. Samaa kehityssuuntaa voi arvioida kaikkienkin Aasian maiden tavoittelevan; kyse on vain siitä, miten paljon resursseja on satsata koulutukseen ylipäänsä ja korkeakoulutukseen erityisesti.

Aasian maissa korkeakouluopiskelijoiden määrä kasvaa voimakkaasti; kasvuksi arvioidaan noin 50 miljoonaa opiskelijaa vuodessa. Kiinan kohdalla on esitetty arvio, että siellä vuonna 2025 olisi noin 45 miljoonaa korkeakouluopiskelijaa, kun luku vuonna 2000 oli 8,1 miljoonaa. Koulutuskysynnän olennainen kehityspiire on, että Aasian maiden kotimainen tarjonta ei ole kaikkialla riittävää ja seurauksena on ollut laajat rajat

ylittävät koulutusmarkkinat, joilla myös rajat ylittävä tarjonta kasvaa ja monipuolistuu nopeasti.

Kansainvälistymisen yksi keskeinen tavoite on rakentaa Suomeen riittävän suuri monikulttuurinen korkeakouluyhteisö, joka omalta osaltaan voisi toimia kansainvälistämisen veturina maan eri alueilla. Kansainvälinen yhteistyö on korkeakoulutuksessa myös arvo sinänsä, sillä kansainvälisyys voi edistää koulutuksen ja tutkimuksen laadun kohottamista ja vahvistaa kansallista innovaatiopohjaa ja tukea kulttuurien välisen ymmärryksen ja arvostuksen kehittymistä. Yhä useammin kansainvälisen yhteistyön määrää ja laatua käytetään myös laadun indikaattorina: ulkomaisia opiskelijoita ja tutkijoita houkutteleva korkeakoulu arvioidaan laadukkaammaksi kuin muut.

Opiskelijoiden liikkuminen on edelleen rajat ylittävän korkeakoulutuksen päämuoto maailmassa. OECD:n mukaan liikkuvuus on kaksinkertaistunut 20:n viimeksi kuluneen vuoden aikana. Myös Suomen korkeakoululaitos on kansainvälistynyt nopeasti 1980- ja 1990-luvuilla. Ulkomaisten tutkinto-opiskelijoiden määrä on kasvanut tasaisesti, mutta on absoluuttisin luvuin ja suhteellisesti ottaen Suomen korkeakoulujen opiskelijakunnassa on vielä vähän ulkomaisia opiskelijoita, vuonna 2004 runsaat 8 400, joista 4 000 EU ja ETA-maiden ulkopuolelta. Tämä on muihin EU-maihin ja keskeisiin OECD-maihin verrattuna varsin alhainen määrä.

Vaihto-opiskelijoiden määrän nopeasta kasvusta huolimatta Suomessa ei vielä ole saavutettu asetettuja tavoitteita. Valtioneuvoston joulukuussa 2003 hyväksymässä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa (Koulutus ja tutkimus 2003–2008) yliopistoille ja ammattikorkeakouluille asetettiin kunnianhimoiset määrälliset tavoitteet kansainvälistä opiskelijavaihtoa ja ulkomaisia tutkinto-opiskelijoita koskien siten, että ulkomaisten vaihto- ja tutkinto-opiskelijoiden määrän tulisi kaksinkertaistua nykytasoon nähden tämän vuosikymmenen aikana. Tämä tarkoittaa, että vuonna 2008 suomalaisissa korkeakouluissa opiskelee 12 000 ulkomaalaista tutkinto-opiskelijaa. Jos ulkomaisten opiskelijoiden määrä kasvaa tasaisesti, saavutetaan tavoite vuonna 2010.

Suomalaista Aasian tuntemusta ja asiantuntijuutta korkeakoulutuksella lähdettiin tavoitteellisesti kehittämään opetusministeriön vuonna 1995 valmistuneen

Itä- ja Kaakkois-Aasian ohjelman pohjalta syntyneiden yliopisto- ja ammattikorkeakouluverkostojen kautta. Yliopistoverkoston toiminta on painottunut opintojen ja verkoston kansainvälisten yliopistosuhteiden lisäämiseen. Ammattikorkeakouluverkoston vahvuutena on yhteisten valintakokeiden järjestäminen Kiinassa, Thaimaassa, Vietnamin ja Intiassa. Verkostot ovat toteuttaneet yhteistyössä tietopalvelutoimintaa. Yliopistojen yhteisen verkoston opetuksen kehittäminen on johtanut syksyllä 2006 käynnistyvään englanninkieliseen monitieteiseen Aasia-opintojen maisteriohjelmaan (The Master's Degree Programme in Asian Studies, MASA) vastuuyksikkönä Turun yliopiston Itä-Aasian tutkimus- ja koulutuskeskus. Yliopistoverkoston koordinaatiota hoitaa Turun yliopisto ja verkoston toiminta on painottunut opintojen ja verkoston kasainvälisten yliopistosuhteiden lisäämiseen. Turun yliopiston lisäksi tarjoaa pääkaupunkiseudun yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen laaja koulutus- ja tutkimusyhteistyö Aasian maiden kanssa hyviä mahdollisuuksia kansallisen Aasia-yhteistyön kehittämiseksi ja tiivistämiseksi. Ammattikorkeakoulujen Aasia-verkoston koordinaatiota hoitaa Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Suomen mahdollisuuksia toimia kansainvälisillä koulutusmarkkinoilla parantaa myös Aasia-yhteistyösä osana eurooppalaista Bolognan prosessia Suomessa toteutettu tutkintorakenteiden uudistus. Se tarjoaa yliopistoille mahdollisuuden järjestää tutkintoon johtavaa koulutusta aiempaa joustavampiin opintopolkuihin perustuen. Pääsääntöisesti yliopistot ottavat opiskelijan suorittamaan sekä ylempää että alemmaa korkeakoulututkintoa, mutta vaihtoehtoina ovat myös pelkän alemman korkeakoulututkinnon tai pelkän ylempään korkeakoulututkinnon suorittaminen. Yliopistot voivat myös järjestää erillisen opiskelijavalinnan pelkkään ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutusohjelmaan, joita kehitetään valtaosin englanninkielisinä maisteriohjelminä ja monilla aloilla myös verkostoihin perustuvina yhteistyötutkintoina. Maisteriohjelmat ovat uusi houkutteleva keino vastata korkeakoulutuksen kasvavaan kysyntään maailmalla.

Korkeakoulujen vieraskielisen (englanninkielisen) opetuksen määrässä on kaikkiaan Suomessa saavutettu hyvä tarjonnan taso, joka on määrällisesti eurooppalaisittain verraten kärkisijalla. Vieraskielisen opetuk-

sen kehittämisen painopiste onkin jatkossa siirtymässä laatuun.

Suomalaisten korkeakoulujen mahdollisuuksia hyödyntää tutkintoon johtavaa koulutusta kansainvälisillä koulutusmarkkinoilla rajoittaa yliopistolaissa ja ammattikorkeakoululaissa säädetty tutkintoon johtavan koulutuksen maksuttomuus opiskelijalle. Opetusministeriö on valmistellut porrastettujen lukukausimaksujen ja samalla stipendijärjestelmän käyttöönottoa EU:n ulkopuolisista maista tuleville opiskelijoille työryhmän avulla. Työryhmän ehdotusten jatkovalmistelu lukukausimaksujen ja stipendirahastojen osalta on meneillään. Ehdotusten toimeenpano edellyttää yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muutoksia ja hallituksen esityksen antamista eduskunnalle. Talouden näkökulman korostuminen korkeakoulutuksessa kansainvälisen toiminnan ja koulutusmarkkinoilla toimimisen edellytyksenä näkyy myös perusteluissa lainmuutokselle (715/2004), joka mahdollistaa yliopistoyhtiöiden (osakeyhtiöiden) perustamisen.

Korkeakoulututkintoon johtamattoman koulutuksen markkinat ovat maailmalaajuisen koulutuskaupan monimuotoinen ja kilpailtu sektori, jossa toimii osin samoja agentuureja, jotka tarjoavat palvelujaan koko koulutuksen ja sen markkinoinnin kentällä.

Opetusministeriön *Elinikäinen oppiminen yliopistoissa* -työryhmä (2006:38) on kiinnittänyt huomiota suomalaisten korkeakoulujen täydennyskoulutustoiminnan asemaan ja kilpailukykyyn ja ehdottaa, että suomalaista täydennyskoulutusta kehitetään kansainvälisesti kilpailukykyiseksi hyödynnettäväksi kansainvälisillä koulutusmarkkinoilla. Aasiassa on paljon voimakasta kysyntää esimerkiksi MBA- ja monipuolisesti eri aloilla tarvittavasta johtamiskoulutuksesta.

Bolognan prosessiin perustuva eurooppalainen kehitys kiinnostaa useita Aasian maita ja samankaltaisia tavoitteita ollaan valmiita hyväksymään omien järjestelmien kehittämisen suuntaviivoiksi. Tämä kehitys antaa pohjaa myös edetä yhteistutkintomuotojen toteutuksessa, joka on jo meneillään mm. Ison Britannian ja Saksan ja Kiinan välillä. Tätä kehityssuuntaa tukee EU:n *Erasmus Mundus* -ohjelma.

Suomen menestys OECD:n PISA-arvioinneissa 2000-luvun alusta lähtien on herättänyt kaikkialla maailmassa suurta kiinnostusta Suomen koulutusjärjestelmää kohtaan. Aasian maista Etelä-Korea,

Singapore ja erityisesti Kiina on ollut aktiivinen ja halunnut aloittaa koulutusta koskevia uudistuksia, joissa on vaikutteita PISA-arvioinnissa esille tulleista menestystekijöistä. Kiinan kanssa on kehitetty lukio- ja toisen asteen ammatillisen koulutuksen yhteistyötä.

Kiinnostus Aasian maita ja kulttuureja kohtaan on selvästi vahvistumassa sekä lukioissa että toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa. Yhteyksien lisääntyessä kiinnostus erityisesti kiinan kieltä kohtaan on kasvussa. Opetushallitus tukee koulutuksen kansainvälistymiseen suunnatun valtionavun varoin Aasian maihin suuntautuvia yhteistyöhankkeita.

Suomen osallistumista kansainvälisille koulutusmarkkinoille tehostetaan. Korkeakoulujen ohjauksessa tulee kohdentaa toimenpiteitä ja voimavaroja Aasia-yhteistyön tukemiseen yhtenä tärkeimmistä kansainvälistymisen painopisteistä siten, että asetetut tavoitteet sekä ulkomaisten tutkinto-opiskelijoiden että vaihdon määrille voidaan saavuttaa. Aasia-yhteistyön edellytyksiä tulee kehittää kokonaisvaltaisesti lisäämällä yhteistyökumppanuuksia, toimimista kohdemaissa ja parantamalla korkeakoulujen omaan opiskelijarekrytointiin, valintoihin, markkinointiin ja tukipalveluihin liittyviä toimintatapoja.

Korkeakoulujen ohjauksessa tulee tukea huolellisesti valittujen laadukkaiden kahdenvälisen korkeakoulukumppanuuksien lisäämistä pitkäjänteisen ja tavoitteellisen kehityksen tukena. Kumppanuuksien tulee olla monipuolisesti yhteistyön muotoja sisältäviä ja antaa mahdollisuuksia syvenevään koulutus- ja tutkimusyhteistyöhön.

Sekä yliopistojen että ammattikorkeakoulujen yhteistyökumppaneita Aasiassa ovat yliopistot. Tämä lähtökohta edellyttää sitä, että korkeakoulut antavat markkinoinnissaan suomalaisesta korkeakoulujärjestelmästä ja korkeakoulututkinnoista oikeaa ja selkeää tietoa. On varmistettava, että yhteistyö aasialaisten kumppaneiden kanssa perustuu oikeaan käsitykseen suomalaisten korkeakoulujen tehtävistä ja tutkintojen välisistä eroista.

Korkeakoulut ottavat moneillaan olevassa opiskelijavalintojen kehittämistyössä huomioon Aasia-yhteistyön edellyttämän opiskelijoiden

haku- ja valintakäytäntöjen selkeyttämistä ja yhtenäistämistarpeet ja varmistavat opiskelijapalvelujen kehittämisessä aasialaisten opiskelijoiden tarvitsemat riittävät palvelut.

Korkeakoulujen edellytyksiä koulutuksen markkinoimisessa tuetaan valtakunnallisella strategialla, joka laaditaan vuoden 2006 loppuun mennessä CIMOn toimesta. Suomalaista osaamista koulutuksen markkinoimiseksi tulee kehittää myös korkeakoulusektorilla käynnistettävän monipuolisen ja tehokkaan koulutuksen tarjoamiseksi, jonka ensisijaisia kohderyhmiä ovat korkeakoulujen viestinnän ja kansainvälisen toiminnan sekä CIMOn henkilöstö.

Opetusministeriö pitää tärkeänä, että ulkoministeriön kehitysyhteistyövarojen kohdentamista voitaisiin lisätä jo toimivaksi osoittautuneen North-South -ohjelman periaatteita kehittämällä siten, että sitä laajennettaisiin koskemaan myös Aasian maita ja että se koskisi myös perus- ja jatkotutkinto-opiskelijoita.

Opetusministeriön ja ulkoasiainministeriön yhteistyötä tiivistetään ja tavoitteeksi asetetaan asiantuntemuksen ja kehitysyhteistyöhankkeiden lisääminen koulutuksen alalla.

Yliopistojen Itä- ja Kaakkois-Aasian verkoston yhteistyöyliopistot jatkavat Master School of Asian Studies - yhteistyötutkintoon liittyvää yhteistyötä ja kehittävät sopimusmenettelyään siten, että yhteistyötutkintoon liittyvät tavoitteet voidaan kirjata tulossopimukseen ja koordinaatioyliopistolle ohjattava rahoitus voidaan jakaa sopimusmenettelyn mukaisesti. Verkoston tuottaman sekä yliopistot että ammattikorkeakouluopiskelijoita palvelevien Aasia-opintojen virtuaaliopetuksen kehittämistä jatketaan opetusministeriön hankerahoituksella ja tuetaan sen kehittämistä myös kansainväliseen tarjontaan. Ammattikorkeakoulut jatkavat Aasia-yhteistyön kehittämistä Itä- ja Kaakkois-Aasian ammattikorkeakouluverkoston tuella ja kasvattavat opetuksen tarjontaa.

Opetushallitus jatkaa toisen asteen Kiina-yhteistyön kehittämistä, kannustaa ja luo edellytyksiä kiinan kielen opetuksen vahvistamiseen yhteistyöoppilaitoksissa tukemaan vastavuoroista henkilövaihtoa.

2.3 Kulttuuri

Opetusministeriön tavoitteena on edistää suomalaista kulttuuria ja sen vuorovaikutusta muiden kulttuurien kanssa. Menestyksellinen kansainvälinen kulttuuripolitiikka lisää Suomen tuntemusta ja arvostusta ulkomailla. Kansalliseen kulttuuripääomaan kuuluu myös kansainvälisten yhteyksien verkosto ja siinä tapahtuva vuorovaikutus. Kulttuurivaihdon kehittäminen kansainvälisen toiminnan keskeisenä toimintamuotona on tärkeä vuorovaikutuksen ja molemminpuolisen kulttuurien tuntemuksen lisääjä, joka luo pohjaa myös muiden alojen yhteistyön kehitykselle.

Kulttuurin vaihdon ja tuotannon kentän muodostaa toiminnan eri tasoilla laaja sopimusten, kansainvälisten ja kotimaisten järjestöjen ja kulttuuritoimijoiden verkosto. Taiteilija- ja kulttuurijärjestöt, kulttuurituottajat ja -yritykset sekä taide- ja kulttuuriorganisaatiot tekevät aktiivista ja merkittävää ja monialaista yhteistyötä kulttuurivaihdon ja kulttuuriviennin alalla.

Kulttuuritoiminnassa Suomen kahdenvälisten suhteiden perinteisinä instrumentteina ja resurssina ovat olleet kulttuurisopimukset ja -ohjelmat, kulttuuri- ja tiedeinstituutit, taiteen tiedotuskeskukset sekä kansalaisjärjestötoiminta. Näiden lisäksi myös muiden taide- ja kulttuurijärjestöjen ja -organisaatioiden sekä kulttuuriyritysten aktiivisuus on voimakkaasti lisääntynyt monissa Aasian maissa. Taidekorkeakoulujen lisääntyneet suhteet monien Aasian maiden alan korkeakouluihin, taiteilijoihin ja taiteilijaorganisaatioihin ovat tärkeitä kulttuurialojen osaamis pohjaa ja kulttuurielämän kansainvälistymistä vahvistavaa toimintaa.

Ystävyysseura- ja kansalaistoiminnalla Aasian maiden kanssa on Suomessa pitkät perinteet ja tällä hetkellä toiminnassa on vajaan kolmekymmentä Aasian maiden ystävyysseuraa. Yhdistyksillä on mahdollisuus saada projektirahoitusta kulttuurivaihtotoimintaan, joka edistää keskinäistä yhteistyötä ja tuntemusta Suomen ja yhdistyksen harrastuksen kohteena olevan maan välillä. Monilla yhdistyksillä on laajat ja aktiiviset verkostot kummankin maan kulttuuritoimijoiden kesken ja toiminta kattaa laajasti taiteen ja kulttuurin kenttää.

Vientimahdollisuudet ja kilpailukyvyyn kohentuminen kulttuurin toimialalla on yksi hallituksen taide- ja kulttuuripolitiikan vaikuttavuustavoitteista. Suomi

maailmantaloudessa -selvityksen loppuraportissa Osava, avautuva ja uudistuva Suomi esitetään toimenpideehdotuksena, että Suomen luovan talouden toimialan nostamiseksi kansainvälisesti kilpailukykyiseksi toimialaksi laaditaan luovan talouden ja kulttuuriviennin kehittämisohjelma. Opetusministeriö osallistuu yhteistyössä eri ministeriöiden kanssa kulttuurivientiohjelman 2006–2010 laatimiseen. Tarkoituksena on luoda hallinnon eri toimijoiden yhteinen strateginen näkemys perustamalla opetusministeriön, kauppaja teollisuusministeriön sekä ulkoasiainministeriön yhteinen pysyvä yhteistyöelin, joka koordinoi ja suuntaa kulttuuriviennin resursseja. Suomessa on perusteltua kehittää erityisosaamista Aasian kulttuuriperinteen tuotteistamisessa ja tuonnissa Eurooppaan.

Aasian maat eivät ole vielä tunnistanee perinteisen autenttisen kulttuurinsa potentiaalista kaupallista vetovoimaa lännen markkinoilla ja tähän ennakoitavissa olevaan kasvualueeseen Suomella on hyvät edellytykset erikoistua. Uusia kehittämismahdollisuuksia tarjoaa palvelukonseptien vienti, kulttuurituotannon yhteistyökonseptit, pohjoismainen kirjastokonsepti ja tekijänoikeusasiantuntemuksen vienti.

Aasian maat, erityisesti Japani ja lisääntyvässä määrin myös Kiina ovat tärkeitä suomalaisen kulttuurimatkailun kuluttajia. Kulttuurimatkailun kehittämisessä kiinnitetään huomiota paitsi kulttuuriturismin aiheuttamiin uhkatekijöihin myös sen tarjoamiin mahdollisuuksiin. Matkailu on saanut tärkeän tehtävän alueiden kulttuurikohteiden säilyttämisessä, kehittämisessä ja taloudellisten edellytysten luomisessa.

Kulttuuri-instituutit ja taiteen tiedotuskeskukset tekevät arvokasta työtä suomalaisen kulttuurin tunnettuuden lisäämiseksi. Ne saavat tukea toimintaansa opetusministeriön kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osastolta. Perinteisen kulttuurivaihdon ja suomalaisen kulttuurin tunnetuksi tekemisen lisäksi kulttuurialan ammattilaiset tuottavat kansainvälisesti korkealaatuisia ja mielenkiintoisia kulttuurituotteita ja -palveluja, joilla on hyvät mahdollisuudet menestyä kansainvälisillä markkinoilla. Tämän potentiaalin hyödyntämiseksi opetusministeriö on laajentanut keinovalikoimaansa koskemaan myös kulttuurivientiä ja sen edellytysten parantamista. Instituuttien, taiteen tiedotuskeskusten ja vienninedistämisenorganisaatioiden sekä Suomen ulkomaanedustustojen varaan rakennettavan

kulttuuriviennin tukiverkoston rooli liittyy tiedotukseen, toimijoiden verkostoimiseen ja kontaktipintojen lisäämiseen. Toimintatapoja ovat suhdetoiminta, yhteyksiä luovien hankkeiden synnyttäminen, tukeminen mm. hankekoordinoinnilla sekä promovoiminen ja yhteyksien ja yhteystietorekisterien ylläpito.

Aasian ja Euroopan unionin maiden kulttuuriyhteistyötä pyritään ASEM-yhteistyön lisäksi harjoittamaan muillakin kansainvälisillä foorumeilla, erityisesti UNECON piirissä. Myös uskontojen edustaman kulttuuritradition aluetta (*Interfaith* -ulottuvuus) voidaan tarkastella osana kulttuurista vuorovaikutusta. Toimintatapoina tavoitteen toteuttamiseksi nähdään yhteistyö sekä politiikan että kansalaistoiminnan tasolla. Kulttuurin kenttään määritellään kuuluvaksi sekä taiteen ja kulttuurin perinteinen edistäminen että kulttuurituotteiden ja -palvelujen levitys.

Monessa Aasian maassa on tekijänoikeuteen ja muuhun henkiseen omaisuuteen perustuvalla teollisuudella kasvava investointeja houkutteleva asema. Koko Aasian aluetta vaivaa mm. laajamittainen piratismi. Läntiset teollisuusmaat seuraavat Aasian maiden tekijänoikeusjärjestelmien tasoa ja toimivuutta. Muutamat maat, kuten Etelä-Korea ja Kiina panevat kansallisista syistään melkoista painoa henkisen omaisuuden järjestelmälle ja sen kehittämiseksi, ja ovat tässä suhteessa esim. WTO:ssa jo profiloituneet. Kehittämisen- ja yhteistyötarvetta on henkisen omaisuuden alueella kauttaaltaan. Suomi on tunnettu yhtenä mahdollisista kehittämisen mallimaista. Suomalaista osaamis- ja tietämyspotentiaalia on olemassa myös tämän alueen koulutuksessa, konsultoinnissa ja kehittämisessä.

Kulttuurin Asia-yhteistyön kehittäminen opetusministeriön toiminnassa on tärkeää suunnata toimijaverkoston laajuuden vuoksi huolellisesti valittuja strategisia painotuksia toteuttaen, joiden mukaisesti kohdennetaan myös käytettävissä oleva rahoitus.

Taiteen ja kulttuurin yhteistyötä Suomen ja Aasian maiden kesken tulee kehittää kokonaisvaltaisesti perinteisillä esineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön suojelun, kahdenvälisen kulttuurivaihdon ja uusilla kulttuuriteollisuuden tuotteiden ja palvelujen alueilla.

Avainasemassa Aasian markkinoille mentäessä on yhteistuotantojen kehittäminen sekä tieteen, taiteen, teknologian ja talouden integrointi. Hankkeiden kehittämisessä painopistettä siirretään monenkeskisten yhteispohjoismaisten ja EU-hankkeiden suunnitteluun ja toteutukseen. Pysyvien tuotantoyhteistyön muotoja synnyttävien hankkeiden suunnittelussa tulee keskittyä pitkäjänteisiin, monialaisiin ja monimenetelmällisiin projekteihin.

Kulttuurituotannon ja -viennin talouden turvaaminen edellyttää kohdemaiden tekijänoikeusjärjestelmiltä toimivuutta ja alhaista piratismiastetta. Näihin voidaan vaikuttaa sekä monenkeskisellä kansainvälisellä että kohdennetulla yhteistyöllä.

Osana Suomen kulttuuriviennin kehittämisohjelmaa 2006–2010 laaditaan ministeriöiden (OPM, KTM, UM, VM) yhteistyönä Suomen Aasian maiden toimenpideohjelma, jossa jäsennetään tavoitteet, toimintatavat, painopistemat, taiteen ja kulttuurin avainalueet ja prioriteetit, Suomen ja kunkin Aasian maan keskeisten toimijoiden verkosto, koordinaatio, tarvittavat resurssit ja aikataulu.

Opetusministeriö osallistuu kansallisen matkailustrategian valmisteluun ja toimeenpanoon yhdessä kauppa- ja teollisuusministeriön kanssa kulttuurimatkailun kehittämiseksi kestävästä kehityksen periaatteiden pohjalta.

Kulttuurivientiä ja -tuontia ja kulttuuriviennin tukiverkoston toimintaa Aasian maiden kanssa kehitetään yhteistyössä opetusministeriön, kauppa- ja teollisuusministeriön, ulkoministeriön, valtiovarainministeriön, TEKESin, FINPRON ja MEKin kanssa.

Opetusministeriö edistää Aasian kulttuurien tuntemusta Suomen kulttuurielämän toimijoiden piirissä järjestämällä Aasian kulttuurien tuntemukseen liittyvää koulutusta yhdessä yliopistojen, tutkimuslaitosten ja ystävyysseurojen ja alan asiantuntijoiden kanssa. Syksyllä 2005 kulttuuritoimijoille suunnattua kulttuuriviennin koulutusohjelmaa yhteistyössä opetusministeriön ja FINTRAN kanssa kehitetään vuodesta 2007 vastaamaan Aasian kulttuurivientitarpeisiin Aasian kulttuuriviennin koulutusohjelmalla.

2.4 Liikkuvuus ja kansainvälinen vuorovaikutus

Kansainvälisessä yhteistyössä henkilövaihdolla on keskeinen merkitys. Sen vaikuttavuus on kiistatonta tavoiteltaessa syvenevää ja laajenevaa yhteistyötä ja vuorovaikutuksen monipuolistumista. Opetusministeriön alainen Kansainvälisen henkilövaihdon keskus CIMO (Center for International Mobility) on asiantuntija- ja palveluorganisaatio, joka edistää kansainvälistä vuorovaikutusta, henkilövaihtoa ja yhteistyötä koulutuksen, työelämän sekä kulttuuri- ja nuorisotoimen alueilla. CIMO vastaa kansallisena tahona kansainvälisten koulutus-, kulttuuri- ja nuoriso-ohjelmien koordinoimisesta sekä kerää, muokkaa ja levittää toimialaansa koskevaa tietoa. Tavoitteena on maksimoida ohjelmiin osallistuvien suomalaisten määrä, vahvistaa toteutettujen hankkeiden vaikuttavuutta ja näin edistää suomalaisen koulutuksen ja ammattiopetuksen kehittämistä.

Sekä Suomesta ulkomaille että ulkomailta Suomeen suuntautuva opiskelijoiden liikkuvuus on edelleen hyvin Eurooppa-keskeistä. Aasian maat ovat kasvattaneet suosiotaan n. 2 % verran 2004 tilastojen mukaan. CIMOlla ei tällä hetkellä ole harjoittelu- tai vaihto-ohjelmaa, joka suuntautuisi erityisesti Aasian maihin.

Suomen bilateralisuhteiden perinteisinä instrumentteina ja resurssina ovat olleet valtioiden väliset kulttuurisopimukset ja -ohjelmat, joiden perusteella Aasian maiden kanssa tapahtuvaa vaihtoa tapahtuu. Niissä on sovittu kulttuurivaihdon osalta määristä ja korkeakoulutuksen osalta sovelletaan CIMOn yhteisen apurahakokonaisuuteen perustuvia kiintiöitä. CIMOlla on myös maantieteellisesti avoin ”fellowship”-ohjelma, jossa suomalaiset korkeakoulut hakevat apurahoja vieraileville tutkijoille. Perinteinen vaihto toimii hyvin, mutta on volyymiltaan pientä ja valtaosa aasialaisista korkeakouluopiskelijoista liikkuvat tämän järjestelmän ulkopuolella muulla rahoituksella. CIMO on myös järjestänyt markkinointitapahtumia Aasiassa ja osallistunut kansainvälisille koulutusmessuille.

Vaihto-ohjelmien laajentaminen ja tehostaminen ja ihmisten kohtaamisen tukeminen (people-to-people) ovat yhteistyön konkreetteja muotoja. Tärkeässä asemassa on myös Singaporessa toimiva Aasia-Eurooppa säätiö (ASEF), jonka rahoitukseen Euroopan komissio

ja jäsenmaat kuten Suomi osallistuvat maksuosuuksilla ja avustuksilla.

Korkeakoulujen opiskelija- ja opettajavaihdon tukemiseksi tarvitaan erityisohjelma, jota hallinnoidaan ja kehitetään CIMOssa. Ohjelman lähtökohtana on verkostomaista yhteistyötä tukevan vaihdon kehittäminen siten, että sitä voidaan suunnata vahvistamaan Suomen ja Aasian maiden korkeakoulujen muodostamia yhteistyöverkkoja. Ohjelmassa painotetaan sekä opettaja- että opiskelijavaihdon osuutta. Aasian vaihto-ohjelman perustaminen ja rahoitus sovitaan 2006 tulossopimusneuvotteluissa vuosille 2007–2009.

Korkeakoulujen on kehitettävä ja ylläpidettävä myös itse toimivia opiskelija- ja opettajavaihdon järjestelmiä, joissa otetaan huomioon Aasian maiden kanssa lisättävän koulutusyhteistyön tarpeet. Yhteishankkeissa on korostettava pitkäaikaista, verkostomaista yhteistyötä yksittäisten Suomeen tulevien opiskelijoiden sijasta.

Opetusministeriö käynnistää yhdessä CIMOn kanssa Aasiaan kohdennetun kulttuurialan henkilövaihto-ohjelman valmistelun 20 stipendivuoden vuotuisen vaihdon pilottina. Ohjelman tulisi kattaa kaikki taiteenalat ja kulttuuritoiminnan alueet ja sen painopistealueita olisivat erityisesti Kiina, Intia ja Indonesia.

Opetusministeriö antaa taiteen keskustoimikunnan tehtäväksi selvittää henkilövaihdon erityisenä muotona eri taiteenalojen residenssi- ja vierasateljeetoimintaa Aasian maiden kanssa. Painopistealueina olisivat edellisten lisäksi ainakin Japani ja Etelä-Korea.

ASEFin mahdollisuuksia henkilövaihdon osalta on syytä arvioida saatujen kokemusten pohjalta paremman hyödyn saavuttamiseksi.

2.5 Kielet

Kielen ja kulttuurin tuntemus on yksi keskeisimmistä yhteistyön perusedellytyksistä. Kieli ja kulttuuri liittyvät läheisesti toisiinsa ja vieraan kielen opiskelu antaa kielitaidon ohella huomattavan kulttuuripääoman, joka perustuu tietoon eikä mielikuviin. Kansainvälisten kontaktien myötä tarvitaan monipuolista viestin-

tätaitoa eri kansoja ja kulttuureja edustavien ihmisten välillä. Kielenopiskeluun kuuluu myös mediataitojen hyödyntäminen ja harjoittaminen.

Aasialaisten kielten asemaa on Suomessa kehitetty ns. Euroopan ulkopuolisten kielten ja kulttuurien toimikunnan ehdotusten pohjalta 1980-luvulta lähtien. Virat ovat keskittyneet eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta Helsingin yliopiston Aasian ja Afrikan kielten laitokselle, joka on ainoa yksikkö Suomessa, jossa voidaan antaa maisterin tutkintoon johtavaa pääaineopetusta ja tutkijankoulutusta aasialaisissa kielissä. Kieliä ovat nyt kiina, japani ja korea. Muissakin yliopistoissa on aasialaisten kielten opetusta kielikeskuksissa ja joitakin lehtorin virkoja. Vakiintuneimmalta asemaltaan ovat kiinan, japanin ja korean kielten opetus.

Opetusministeriön asettama kielipoliittisen kehitysprojekti selvittää ja tekee ehdotukset kattavasti vieraiden kielten opetuksen kehittämiseksi suomalaisissa korkeakouluissa vuoden 2006 aikana. Hankkeessa on luontevaa paneutua myös aasialaisten kielten kehittämistarpeisiin ja tehdä niitä koskevat ehdotukset 2006 loppuun.

Suomen kielen opetus aloitettiin Beijing Foreign Studies University:ssä (BFSU) Kiinassa syksyllä 2002. Yliopisto perusti tuolloin 4-vuotisen suomen kielen BA-ohjelman, johon otettiin 24 opiskelijaa eri puolilta Kiinaa. Ensimmäinen kurssi valmistuu keväällä 2006. Suomen opetus Pekingissä on Suomen ja Kiinan opetusministeriöiden kesken sovittu vakinaistettavaksi ja seuraava sisäänotto tapahtuu 2006. Suomessa ensimmäinen suomi vieraana kielenä maisteriohjelma on perustettu Turun yliopistoon ja se tarjoaa mahdollisuuden hakeutua alan jatko-opintoihin myös BFSU:sta valmistuville. Suomen ja Kiinan opetusministeriöt ovat käynnistäneet yhteishankkeena suomi-kiina-suomi-suursanakirjahankkeen 2005–2008, jonka vastuuyksikkö on Kiinassa myös BFSU.

CIMO tukee Suomen-opintoja BFSU:ssa lahjoittamalla oppimateriaalia ja tilaamalla laitoksen käyttöön suomalaisia lehtiä. Laitos voi hakea myös lyhyitä opetusvierailuja, harjoittelijoita ym. tukea suomen kielen opetukseen. Opiskelijat voivat hakea CIMOn apurahoja ja harjoittelupaikkoja.

Opetusministeriön asettaman kielipoliittisen kehittämishankkeen työssä tulee ottaa huomioon aasialaisten kielten ja kulttuurien opetuksen kehitystarpeet ja tehdä tarvittavat toimenpideehdotukset.

Aasialaisten kielten opetuksessa on tärkeää monipuolistaa tutkintoon johtavan koulutuksen lisäksi korkeakoulujen kielikeskusten tarjontaa ja eri oppilaitosten tarjoamaa aikuiskoulutusta. Aasialaisten kielten opiskelulle on tärkeää luoda jatkuvuutta perus-, toisen - ja kolmannen asteen välisiä etenemisväyliä mahdollistaen.

Suomen kielen opetuksen vakinaistuminen Pekingin vieraiden kielten yliopistossa on hyvä lähtökohta yhteistyön syventämiselle ja jatko-opintomahdollisuuksia on tarjottava sieltä valmistuneille opiskelijoille Suomen yliopistoissa.

2.6 Läsnaolo Aasiassa

Asia-yhteistyön kehittämistä koskevissa taustakeskusteluissa on noussut esille vahvasti myös kysymys tehokkaan läsnäolon mahdollistavien toimintapisteiden tarpeesta Aasiassa. Suomen ulkomaan edustustot Aasiassa ovat perinteisesti tärkeitä yhteystahoja ja voivat avustaa eri tavoin opetus- ja tutkimussektorin ja kulttuuriyhteistyön tarpeissa. Ulkomaanedustustojen ohella tarvitaan kuitenkin erikoistuneempia tukipisteitä toiminnan tueksi.

Suomalaisilla yliopistoilla on jäsenyyksiä joissakin jo olemassa olevissa paikan päällä toimivissa organisaatioissa, kuten Shanghaissa olevassa Fudanin yliopiston pohjoismaisessa keskuksessa, joka perustettiin vuonna 1995 ja uudessa pohjoismaisessa Nordic Center Indiassa New Delhissä, joista molemmat toimivat yhteistyöverkoston puitteissa. Kööpenhaminassa toimiva pohjoismainen Nordic Institute of Asian Studies on mukana New Delhin verkostossa myös. Kauppa- ja teollisuusministeriö avasi 2005 keväällä yhdessä FINPRON ja TEKESin kanssa Finland-China -innovaatiokeskuksen (FinChi) Shanghaissa. Innovaatiokeskus tukee suomalaisten kasvuyritysten ja yhteisöjen toimintaa Kiinan markkinoilla, toimii palvelupisteenä kiinalaisille yrityksille, tutkimuslaitoksille ja viranomaisille esitellen suomalaista osaamista. Osa Suomen

korkeakouluista on jo mukana FinChin toiminnassa ja yhtenä kehityssuuntana pidetään Fudanin keskuksen ja FinChin välisen yhteyden vahvistamista.

Yliopistojen rehtorien neuvosto on pitänyt erityisen tärkeänä Fudanin keskuksen kehittämistä jatkossa vastaamaan yhteistyötarpeisiin laajemmin ja suomalaisen panoksen vahvistamista Fudanin yliopistossa. Yhteistyön laajentamista muihinkin alueen korkeakouluihin on myös ehdotettu.

Kiinan opetusministeriö on ehdottanut syyskuussa 2005 Suomelle, että yhteistyötä vahvistettaisiin perustamalla Suomeen Kiina-keskus ja vastaavasti Pekingin vieraiden kielten yliopistossa (Beijing Foreign Studies University, BFSU) sijaitsevan suomen opetuksen yksikön asemaa voitaisiin vahvistaa suomalaisena tukipisteinä.

Opetusministeriön tukemien kulttuuri- ja tiedeintituuttien yleisimpiä tehtäviä on harjoittaa taiteen ja kulttuurin vientiä ja kulttuurivaihtoa. Tavoitteena on tehdä suomalaista kulttuuria, taidetta ja tiedettä tunnetuksi kohdemaissaan mahdollisimman monipuolisesti erityisesti asiantuntijayleisön keskuudessa sekä edistää Suomen ja kohdemaiden välistä kulttuurivaihtoa ja -yhteistyötä ja alaansa liittyvää tutkimusta ja opetusta.

Ulkomailla toimii kuusitoista instituuttia, joista pääosa toimii EU:n alueella ja muilla Suomen lähi-alueilla. Aasiassa toimii ainoana Suomen Japanin (1998) instituutti, joka on ollut erityisen aktiivinen sekä kulttuurin että tieteen ja koulutuksen aloilla ja jonka toiminta on koettu hyödylliseksi.

Opetusministeriön kulttuuri- ja tiedeintituuttilinjauksia ja instituuttistrategiaa valmisteltiin työryhmässä, jonka ehdotukset valmistuivat lokakuussa 2005. Opetusministeriö on ollut mukana monien instituuttien perustamisessa joko säätiön perustajajäsenenä tai säätiötä tukemalla. Instituutit toimivat pääosin edelleen opetusministeriön myöntämän harkinnanvaraisen valtionavun varassa. Työryhmä ehdottaa instituuttitoiminnan laajuuden osalta, että sen laajuus määritellään globalisaatiokehityksen kannalta tarkoituksenmukaiseksi ja että verkosto on dynaaminen ja uudistuva. Selvitysten, asiantuntijalausuntojen sekä opetusministeriön strategioiden ja linjausten pohjalta työryhmä ehdottaa, että instituuttiverkoston toiminta-alueen painotusta siirrettäisiin uusille alueille ja että

uusia avauksia tehtäisiin mm. Aasiassa, jossa Kiina ja Intia olisivat ensisijaisia maita.

Kulttuuriyhteyksien kehittämiseksi tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat ulkomaanedustustot, Finpro ja TEKES sekä MEK. On tärkeää, että kussakin asemapaikassa edustuston ja muiden toimijoiden välillä vallitsee hyvä ja läpinäkyvä keskustelusuhde, joka mahdollistaa koordinaation, työnjaosta sopimisen ja yhteistyön. Kulttuuri- ja tiedeintituuttien työnjakoa ja yhteistyötä paikallisten suomalaisten toimijoiden mm. ulkomaanlähetystöjen ja Finpron paikallistojen kanssa tulee kehittää siten, että instituuttien vastuualueelle kuuluu kulttuurialan toimijoiden verkottuminen alan paikallisten toimijoiden kanssa, Suomen kulttuurin tunnettuuden edistäminen erityisesti alan kentän keskuudessa sekä kulttuurien välisen ymmärryksen ja vuorovaikutuksen lisääminen.

Opetusministeriö käynnistää selvityshankkeen Fudanin, New Delhin ja Pekingin jo olemassa olevien yliopistojen toiminnan tukipisteiden kehittämiseksi vastaamaan erityisesti Suomen yliopistojen ja Suomen Akatemian ja CIMOn yhteistyötarpeisiin. Myös muiden toimijoiden kanssa tehtävän yhteistyön mahdollisuudet tutkitaan.

Opetusministeriö jatkaa tukeaan hyvin toimineelle Suomen Japanin Instituutille ja edistää kulttuuri- ja tiedeintituuttiverkoston painopisteen siirtymistä Aasiaan lähivuosina. Instituuttitoiminnan aloittamiselle tulee olla hyvät toiminnalliset perustelut osana muiden toimijoiden verkostoa.

Kulttuuriviennin kannalta läsnäolon vaiheittainen lisääminen Aasiassa kulttuuritoimialan verkottumisen laajentamiseksi ja vahvistamiseksi toteutetaan vuoteen 2012 mennessä. Vuoden 2006 aikana kartoitetaan kulttuuritoimijoiden yhteistyöverkostot hyödyntäen Shanghai FinChi-keskuksen yhteistyömahdollisuuksia, sijoitetaan kulttuuriviennin asiantuntija edistämään kulttuuritoimijoiden yhteistyöhankkeita vuodesta 2007 Kiinaan ja laajennetaan asiantuntijatoiminta Intiaan 2008 sekä selvitetään toimintamahdollisuudet Indonesiassa vuoteen 2010 mennessä.

2.7 Yhteistyön sopimus pohja

Opetusministeriön hallinnonalalla valtioiden välistä muodollista yhteistyötä legitimoivia kahdenvälisiä sopimuksia on Kiinan, Intian, Japanin ja Etelä-Korean kanssa ja lisäksi yhteistyöpöytäkirja Singaporen ja Mongolian kanssa. Sopimuksia toteutetaan kulttuurivaihto-ohjelmilla, jotka ovat yleensä 3–4-vuotisia, mutta joita pyritään kehittämään toistaiseksi voimassa oleviksi. Suomi ja monet muut maat painottavat nykyisin suoria kontakteja yhteistyön kehittämiseksi, mutta erityisesti monissa Aasian maissa kahdenvälisillä kulttuurisopimuksilla ja -ohjelmilla voi edelleen olla merkitystä yhteistyöverkoston rakentamisessa ja vuorovaikutuksen edistämässä. Erilaisia sopimuksia on solmittu laajasti myös muilla hallinnon tasoilla eri organisaatioiden välisinä tahdonilmauksina tehdä yhteistyötä. Varsinaisten, useimmiten puitetyyppisten sopimusten rinnalla on yhteistyöstä yleisesti sovittu yhteistyöpöytäkirjojen pohjalta.

Opetusministeriö pyrkii keventämään esimerkiksi Intian kanssa solmitun kulttuurinvaihtosopimuksen toimeenpanoa tukevaa käytäntöä siten, että ajankohdainen ohjelma-asiakirjan uudistaminen korvattaisiin joustavalla Memorandum of Understanding-asiakirjalla.

Kahdenvälinen yhteistyö on muutoksessa. Tilanteeseen vaikuttavat mm. Suomen EU-jäsenyys, henkilövaihtotoiminnan kehittyminen omana järjestelmänään sekä rahoitus- ja ohjausjärjestelmien muutokset. Kansainvälistä yhteistyötä kehitetään painottaen tavoitteiden asettelua ja strategisen ohjauksen vahvistamista. Kahdenvälisen ja monenkeskisen yhteistyön rajapinnat ohenevat ja temaattiset lähestymistavat korostuvat erityisesti EU:n ja YK:n sekä sen ala- ja erityisjärjestöjen toiminnassa.

Tavoitteellisen ja tuloksellisen yhteistyön toteuttamista varten on sopimuskäytäntöä kehitettävä siten, että sovitaan yksityiskohtaisesti yhteistyön tavoitteista, sisällöstä ja toimintatavoista, vastuista ja rahoituksesta ja muusta resurssien käytöstä. Esimerkkinä hyvästä sopimuskäytännöstä voidaan mainita Suomen Akatemian kehittämät rahoittajaorganisaatioiden kanssa solmitut sopimukset.

Ensisijaiseksi tavoitteeksi asetetaan eri toimijoiden suorien yhteyksien pohjalta kehittyvä yhteistyö eikä kahdenvälisiä valtiosopimuksia solmita ilman painavia perusteita.

Ohjelmia, yhteistyöpöytäkirjoja tai vastaavia järjestelyjä tehdään vain silloin, kun niistä on hyötyä molemmille tai erityisistä syistä vain toiselle osapuolelle. Niitä tulee kehittää joustaviksi ja todellisista tarpeista lähteviksi ja niiden tekeminen tulee arvioida myös ministeriön yleisten kehittämistavoitteiden kannalta.

Ohjelmia ja vastaavia järjestelyjä kevennetään nykyisestään ja kehitetään sisällöltään moderneiksi työkaluiksi, jotka edistävät ja mahdollistavat yhteistyön Aasian maissa monella tasolla politiikkatasosta paikallisiin toimijoihin saakka siten, että tarvitaan vain yksi voimassaoleva asiakirja.

Hallinnonalan yksittäisiä hankkeita koskeviin sopimuksiin tulee aina sisällyttää hankkeen tavoitteet, aikataulu, vastuutahot ja tehtävät, rahoitusvastuu ja tuloksia koskevat käytännöt.

